

Rookverboden leiden soms tot verhitte discussies. Roken is ongezond en niet-rokers mogen er geen last van hebben. Maar dat patiënten in de Utrechtse ziekenhuizen Oudenrijn en Overvecht nog maar in één ruimte mogen roken, gaat verpleegkundige Mathilde Bos veel te ver.

Christa Carbo

“**W**at de beweegredenen van het bestuur ook mogen zijn, het resultaat is leed op de werkvloer. Daarom vind ik het de verantwoordelijkheid van verpleegkundigen om hiertegen in opstand te komen. De levenssfeer van de patiënt hoort tot het verpleegkundig domein.” Mathilde Bos, oproepverpleegkundige bij Ziekenhuis Overvecht en docente verpleegkunde aan de hbo-v in Utrecht, vindt het onverteerbaar dat patiënten sinds 1 november in Mesos Medisch Centrum, de Utrechtse ziekenhuizen Oudenrijn en Overvecht, nog maar in één rookruimte een sigaretje mogen opsteken. De aparte rookkamers op de afdelingen zijn afgeschaft. “Ongelooflijk bemoeizuchtig. We moeten dit met zijn allen weigeren”, stelt Bos.

Rookverboden leiden altijd en overal tot verhitte discussies, maar juist in ziekenhuizen accepteren mensen de opgelegde beperkingen meestal als een vanzelfsprekendheid. Roken is nu eenmaal een ongezonde gewoonte en juist zieken moeten met kracht

beschermd worden tegen het inademen van andermans sigarettenrook, is de algemene opvatting.

Bos deelt die opvatting, ze is echter van mening dat het sluiten van de rookhokken op de afdelingen – zo’n vijftientwintig in totaal voor de beide ziekenhuizen – veel te ver gaat. Het gaat haar nadrukkelijk om de rechten van de rokende patiënt en niet zozeer om die van de rokers onder het personeel. Ook verpleegkundigen mogen sinds de aanscherping van het beleid nog slechts in één aparte ruimte roken. “Zelf rook ik nooit op mijn werk, dus ik sta hierbuiten. Wat mijn collega’s betreft: zij zijn mobiel, ze vinden er wel weer iets op. Ze kunnen desnoods naar buiten gaan. Ik heb het over de patiënten. Zij komen naar het ziekenhuis voor een medische behandeling en vervolgens worden ze met kleuterregels geconfronteerd.”

Bos maakte haar bezwaren kenbaar in een brief aan de Raad van Bestuur van Mesos Medisch Centrum en zorgde ervoor dat het stuk niet stilzwijgend terzijde kon worden gelegd. Ze verspreidde het in driehonderdvoud in de instelling. Toen een gesprek met het instellingsbestuur onbevredigend verliep (“Ik voelde me niet gehoord en ik kreeg geen antwoord op mijn vragen”), schakelde ze bovendien de pers in. Waarom? Bos: “Omdat ik allergisch ben voor betutteling. Natuurlijk is roken slecht en natuurlijk moet je niet-rokers beschermen, dat bestrijd ik niet. Maar dit is volgens mij een kwestie van verpleegkundige ethiek: we moeten de persoonlijke keuzen van patiënten respecteren. Wanneer zij willen roken, mogen we hen dat

niet praktisch onmogelijk maken. Het is niet aan het ziekenhuis de gewoonten van de patiënt goed- of af te keuren.” Bos wijst ten overvloede op de Beroepscode Verpleging, die hierover stelt: ‘De verpleging schept een situatie waarin de patiënt zich overeenkomstig zijn levensbeschouwing en gewoonte, waarden en normen kan gedragen.’

Drang om te plassen

Daar komt bij dat roken geen normale gewoonte is, maar een verslaving. De meeste rokers slagen er dus niet in het door een simpele wilsbeslissing achterwege te laten. “De drang om te roken is te vergelijken met de drang om te plassen,” schrijft Bos aan het ziekenhuisbestuur, “Als je een beetje drang voelt, maakt dat je onrustig, het is slecht voor de concentratie en oncomfortabel. Wanneer de drang echter heel groot is, kan degene die moet plassen nergens anders meer aan denken.” Zo vergaat het ook de roker: als hij ‘moet’ roken, kan hij die aandrang niet negeren, stelt Bos. Het is dan ook onethisch en vernederend om de roker de mogelijkheid om te roken te ontfemen. Tegenover patiënten die meestal geen kant op kunnen is een rookverbod op de afdeling ‘een vorm van machtsmisbruik’, aldus de verpleegkundige.

Het ziekenhuis redeneert met de Tabakswet in de hand echter dat roken in ziekenhuizen hoe dan ook verboden is. Ziekenhuizen worden gerekend tot de openbare ruimten en die moeten rookvrij zijn. Mevrouw A.

Roken als patiëntenrecht

voor betutteling

niet-roken



Foto: Peter Arno Broer

Rookverbod op de afdeling: Tabakswet uitvoeren of machtsmisbruik?

Besamusca, lid van de Raad van Bestuur van Mesos Medisch Centrum toont zich oprecht verbaasd over de ophef rond het rookbeleid in haar instelling: "Deze discussie komt voor ons als een duveltje uit een doosje. Ik vind het een non-item, want het personeel reageert juist overwegend positief op ons beleid. Er is bij mijn weten maar één mevrouw die zich hierover druk maakt. Dat is overigens haar goed recht, we leven in een vrij land." Volgens Besamusca was het hoog tijd dat de Utrechtse ziekenhuizen het roken eens goed aanpakten. "In feite liepen we achter. Een rookgordijn is

niet overeenkomstig de wet." Het bestuurslid vindt het een blijk van coulance dat in beide ziekenhuizen toch een goed geventileerde rookruimte is ingericht. "Ik ken ook ziekenhuizen waar roken helemaal verboden is."

Het inrichten van één rookruimte per ziekenhuis is volgens Bos echter verre van voldoende. De Tabakswet vindt zij geen afdoende argument. "De wet laat ruimte, één afgesloten rookruimte per afdeling is toegestaan." Voor de meeste rokende patiënten betekent de gang naar de nieuwe rookkamer dat ze ver moeten

lopen of rijden om een sigaret op te kunnen steken. Het risico bestaat dat patiënten die hiertoe fysiek nog niet in staat zijn toch de gang naar de rookruimte maken, of dat ze stiekem op de gang of op het toilet een rokertje opsteken. Doen ze dit niet, dan moeten ze vragen of het verplegend personeel hen heen en weer wil rijden. In de praktijk zal dat laatste, verwacht Bos, praktische bezwaren opleveren. De verpleging heeft geen tijd voor het extra werk en de kans is groot dat het wegbrengen van patiënten naar de rookruimte geen hoge prioriteit zal krijgen. "Zo wordt de patiënt erg

Allergisch voor betutteling

afhankelijk. Hij moet afwachten tot iemand tijd vrijmaakt om hem weg te brengen of weer op te halen."

Ook het ziekenhuis heeft een praktisch argument voor het beperken van het aantal rookruimten. Het meest praktische argument van alle: geld. Een ruimte voor rokers goed inrichten, inclusief het vereiste ontluchtingssysteem, is duur: achttienduizend gulden per ruimte. Besamusca: "Vanwege de kosten kiezen we voor één goed ingerichte rookruimte. Zorggeld kunnen we wel anders gebruiken dan voor het creëren van voorzieningen voor rokers." Het nieuwe rookbeleid van Mesos Medisch Centrum is dus ook een bezuinigingsmaatregel. "Kan zijn," reageert Bos, "Maar dan hebben ze de kosten van het heen-en-weer brengen van rokende patiënten vast niet ingecalculeerd. Dat gaat ook een hoop geld kosten."

De Raad van Bestuur verwacht dat dit laatste zal meevallen. Besamusca: "Negentig procent van de patiënten is niet bedlegerig en van de overige tien procent is de helft sowieso niet in een situatie om te kunnen roken. Van de overige vijf procent wil een deel misschien wel roken. Deze patiënten zullen veelal niet door de verpleging gebracht en opgehaald worden, maar bijvoorbeeld door het bezoek, of door onze transportdienst. Het is een minimale extra beweging die het ziekenhuis makkelijk kan opvangen."

Inconsequent beleid

Bos vindt dat er een vreemde inconsequentie zit in de anti-rookmaatregelen van de ziekenhuizen Oudenrijn en Overvecht. In een nota over zijn toekomstig beleid schetst Mesos Medisch Centrum als ideaalbeeld juist een ziekenhuis dat de patiënt en diens wensen en behoeften centraal stelt. "Het nieuwe rookbeleid is hiermee in strijd. De Raad van Bestuur vindt het blijkbaar volkomen normaal zaken van bovenaf



aan de patiënten op te leggen."

Achter het aangescherpte rookbeleid en de betrekkelijk geruisloze aanvaarding daarvan in het ziekenhuis, speelt volgens Bos nog iets anders mee. De toenemende maatschappelijke afkeuring van het roken speelt ook een rol. Het terugbrengen van het aantal rookruimten is, los van alle andere argumenten, een maatregel tegen rokers. Onder het motto: als je dan zo dom bent om te roken, moet je de consequenties maar dragen. Bos: "Dat vind ik onjuist. Mensen komen niet uit vrije wil naar het ziekenhuis, ze hebben geen keus. We mogen hen hier geen normen en waarden opleggen die de hunne niet zijn. Het ziekenhuis is geen afkickcentrum."

Van haar collega's heeft Bos nog geen openlijke bijval gekregen. De eerste reactie op haar actie is vaak: roken is toch ook slecht? Nadat ze haar argumenten uiteen heeft gezet, zeggen mensen wel dat ze zich de consequenties van het nieuwe beleid niet gerealiseerd hadden. "Ik geloof dat ik mijn collega's door mijn brief wat bewuster heb gemaakt. Het onderwerp zoemt

rond in het ziekenhuis."

Het strengere rookbeleid in de twee Utrechtse ziekenhuizen houdt overigens wel rekening met mogelijke uitzonderingen. Zo zal er op de afdeling psychiatrie, waar patiënten soms opgesloten zitten, wel gerookt mogen worden. Een andere mogelijke uitzondering zal het mortuarium zijn, waar het roken uit piëteit met de nabestaanden bezwaarlijk verboden kan worden. Inmiddels is bij Mesos Medisch Centrum ook een protocol ontwikkeld over de handhaving van het rookverbod op de afdelingen. Dit protocol stelt de Raad van Bestuur uiteindelijk verantwoordelijk. Medewerkers mogen 'illegale' rokers wijzen op het verbod. Bij herhaalde overtredingen kan het personeel een leidinggevende inschakelen, die uiteindelijk voor maatregelen



naar de Raad van Bestuur kan stappen. "De soep wordt niet zo heet gegeten bij overtredingen van het rookverbod", bevestigt mevrouw Besamusca. Bos gaat door met haar actie. Ze is nog niet van plan de handdoek in de ring te gooien: "Het gaat om het recht op zelfbeschikking van de patiënt. De verpleegkundige is de advocaat van de patiënt. Het is mijn vak me hierover druk te maken." Ze ziet wel in dat ze bezig is met een achterhoedegevecht. "Tien, vijftien jaar geleden was een rookbeleid als dit nog ondenkbaar, maar over tien jaar mag je waarschijnlijk nergens meer roken." Vn